

**REVISTA DE ISTORIE
„VASILE CONTA”
TÂRGU-NEAMȚ**

**Historical Magazine „Vasile Conta”,
Târgu-Neamț**

**Revue Historique „Vasile Conta”
Târgu-Neamț**

**Volumul V, nr. 2, decembrie 2023
Volume V, issue 2, december 2023
Volume V, no. 2, décembre 2023**

Iași
Editura PIM, 2023

ELEMENTE DE *LANDSCAPE ARCHAEOLOGY* ÎN PERIOADA NEOLITICULUI ȘI ENEOLITICULUI ÎN DEPRESIUNEA CRACĂU-BISTRIȚA

*

DES ÉLÉMENTS *LANDSCAPE ARCHAEOLOGY* PENDANT LE NÉOLITHIQUE ET L'ÉNEOLITHIQUE DANS LA DÉPRESSION CRACĂU-BISTRIȚA

*

CONSIDERATION ON *LANDSCAPE ARCHEOLOGY* IN NEOLITHIC AND ENEOLITHIC IN THE CRACĂU-BISTRIȚA DEPRESSION

Prof. drd. Traian ANTON¹

Rezumat: Depresiunea Cracău-Bistrița este considerată una din cele mai reprezentative subcarpatice din țară, cu o vatră de locuire clar delimitată, cu un relief neted între interfluvii și terase larg desfășurate de-a lungul văilor, cu depozite petrografice ce aparțin neogenului și cuaternarului. Landscape archaeology este în mod clar multidisciplinară și utilizată de arheologi, deoarece accentuează relațiile dintre cultura materială (artefacte) și mediul din jur sau pe modificarea antropică, culturală a peisajului și mediului natural. Peisajul geografic, cu caracteristicile sale, a fost întotdeauna înglobat în cercetările arheologice, însă a fost pus rar în concordanță cu activitățile cotidiene ale omului preistoric.

Cuvinte cheie: landscape archaeology, interdisciplinaritate, neo-eneolitic, arheozoologie, arheobotanică, paleoecologie.

*

Abstract: The Cracău-Bistrița depression is considered one of the most representative sub-Carpathian in the country, with a clearly delimited hearth, with a smooth relief between interfluvies and terraces belonging to the Neogen and Quaternary. Landscape archaeology is clearly multidisciplinary and used by archaeologists, as it emphasises the relationships between material culture (artifacts) and the environment or on the anthropic cultural change of the landscape and the natural environment. The geographical landscape, with its characteristics, has always been incorporated into archaeological research, but has been brought into line with the daily activities of prehistoric man.

Keywords: landscape archaeology, interdisciplinarity, neo-eneolithic, archaeozoology, archaeobotany, paleoecology.

*

Résumé: La dépression Cracău-Bistrița est considérée comme l'une des sous-Carpates les plus représentatives du pays, avec un foyer clairement délimité, avec un relief lisse entre interfluves et

---

¹ Școala Doctorală de Științe Umane, Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava; profesor la Școala Gimnazială nr.1 Răucești, Neamț; tra2006anton@yahoo.com

terrasses largement développées le long des vallées, avec des dépôts pétrographiques appartenant au Néogène et au Quaternaire. Landscape archaeology est clairement multidisciplinaire et utilisée par les archéologues, car il met l'accent sur les relations entre la culture matérielle (artefacts) et le milieu environnant ou sur le changement anthropique et culturel du paysage et du milieu naturel. Le paysage géographique, avec ses caractéristiques, a toujours été inclus dans la recherche archéologique, mais a été rarement mis en conformité avec les activités quotidiennes de l'homme préhistorique.

Des mots clés: *landscape archaeology, interdisciplinarité, Néo-énéolithique, archéozoologie, archéobotanique, paléoécologie.*

Arheologia peisajului – *landscape archaeology*² – reprezintă studierea modului în care oamenii din trecut au folosit sau au adaptat mediul geografic din jurul lor pentru a crea o cultură caracteristică lor.

Trebuie să reconstruim trecutul urmărind sistemele de relații dintre oamenii preistorici și mediile în care au trăit. Acest lucru este foarte greu de realizat. Acest lucru se datorează faptului că dovezile (rămășițele arheologice) care au fost descoperite sunt doar o cantitate mică și nu acoperă întreaga gamă de relații. Trebuie să ne folosim imaginația, iar acea imaginație este rezultatul dovezilor științifice realizate de știință în contextul arheologiei, analizei interdisciplinare și interdisciplinare, artefacte descoperite de arheologi în contextul descoperirii legate de cercetarea științifică, cu sprijinul geologilor și a altor oameni de știință.

Oricât de bogată ar fi imaginația noastră, trebuie să o îmbinăm cu anumite cunoștințe, cercetări științifice, iar datele și cifrele trebuie coroborate cu mediul geografic în care omul neo-eneolitic a viețuit, a creat și a lăsat urme culturale.

Trebuie să ne dăm seama că lumea neolitică și neolitică a oamenilor preistorici a fost o lume complexă, cu relații sociale strânse și cu mediul care au determinat existența și stilul de viață al întregii populații din spațiul geografic delimitat de cele două râuri Cracău și Bistrița. Fără îndoială că era un spațiu jos, mărginit de munți, propice creșterii animalelor, cu importante resurse minerale (litice, pigmenți, sare) sau pășuni deluroase pentru acei oameni care au lăsat urme în siturile arheologice studiate în cadrul Depresiunii Neamțului.

Din punct de vedere geografic, zona analizată în acest studiu este situată la contactul dintre Carpații Orientali, Subcarpații Moldovei, Podișul Moldovei, de-a lungul depresiunii formate de râurile Bistrița și Cracău. Munții Stănișoara se întind continuu în stânga Bistriței pe aproximativ 60 km. Depresiunea Bistrița-Cracău se suprapune tuturor unităților de fliș cu structură de tip șariaj și două trepte de nivel. Culmea înaltă, ce formează cumpăna de ape între râurile Bistrița și Moldova, coboară de la 1530 m în vârful Bivolul, la 1230 de m în vârful Buhalnița. Această culme nu are

---

² Termen utilizat în 1974 de către Mick Aston și Trevor Rowley în lucrarea: *Landscape Archaeology: An Introduction of Fieldwork of Techniques on Post-Roman Landscapes.*

văi transversale, dar este străbătută de trei pașuri; Pasul Stânișoara, Pasul Petru-vodă și Pasul Mitoc. Cea de a doua culme are altitudinea care coboară, de la 1000 la 800 de m. Majoritatea văilor au terase, cu altitudini cuprinse între 5 și 7 m și 260 la 275 m³. Din punct de vedere geologic, subcarpații coincid cu zona miocenă și se află în afara zonei montane (zona flisului), în timp ce limita estică a acesteia corespunde limitei dintre zona cutată și cea de platformă.

Aspectul depresiunii Cracău-Bistrița este relativ omogen, puțin fragmentată, cu un relief care scade în altitudine de la nord la sud, pe direcția curgerii principalelor râuri, Cracăul și Bistrița⁴. În nord găsim o serie de microdepresiuni precum: Poiana, pe râul Almaj, Almajilu, pe valea cu același nume, Gârcina, pe valea râului Cuejdi, Depresiunea Negrești, Depresiunea Frasinului, și Dealul Balaurului între bazinele Almăjului și Cuejdiului, deal care domină depresiunea Cracăului⁵.

Râul Bistrița este cel mai mare afluent al Siretului, cu o lungime de 283 km și 193 de afluenți. Traseul actual al Bistriței a început să se contureze spre sfârșitul etapei presarmațiene, pentru ca în sarmațianul mediu să fie definitivat traseul pe care îl are și în prezent.

În pliocenul inferior și mediu, teritoriul extracarpatic al Moldovei a fost acoperit de lacul pliocen, în care se vărsa râul Bistrița, probabil în zona Bacăului de astăzi. Cert este că, în toată această perioadă, Bistrița și Siretul au depus cantități mari de prundișuri. În Pleistocen, valea Bistriței s-a adâncit cu peste 150 m, proces continuat și în Holocen, când s-au format terasele inferioare ale versantului și pe urmă cele de luncă. Poziția altitudinală, în zona de munte a Bistriței, îi dă un caracter specific deoarece recepționează o cantitate mai mare de precipitații și una mai mică de energie solară⁶.

Din punct de vedere al vegetației, arealul delimitat de cele două râuri, Cracău și Bistrița, este al etajului forestier. Întâlnim însă pe suprafețe mici, în special la contactul cu Subcarpații, păduri de gorun (*Quercus petraea*), stejar (*Quercus robur*), de fag (*Fagus silvatica*), și carpen (*Carpinus betulus*). În albiile majore ale râurilor, cu hidrosoluri întâlnim arinul negru (*Alnus glutinosa*), frasinul (*Fraxinus excelsior*), salcia (*Salix decedea*) și plopul (*Populus tremula*). Pajiștile, rezultate în majoritatea lor prin defrișare, sunt folosite ca fâneată, fiind formate din erbacee cu păiuș (*Festuca rupica*) și iarba câmpului (*Agrostis capillaris*). Fauna cuprinde specii de interes cinegetic: căprioara (*Capreolus capreolus*), mistrețul (*Sus scrofa*), iepurele (*Oryctolagus cuniculus*), lupul (*Lupus europaeus*), vulpea (*Vulpes vulpes*), ursul (*Ursus arctos*), zimbrul (*Bison bonasus*). Printre păsările întâlnite amintim: gaița

---

³ I. Bojoi, I. Ichim, *Județul Neamț*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1974, p.25-26.

⁴ I. Bojoi, I. Ichim, *op.cit*, p. 32.

⁵ E. Ciubotariu, *Monumente istorice din județul Neamț, vol.1.Situri arheologice*, Ed. Crigarux, Piatra-Neamț, 2005, p. 9.

⁶ M. G. Cojoc, *Analiza regimului hidrologic al râului Bistrița în contextul amenajărilor hidrotehnice*, Ed. Terra Nostra, Iași, 2016, p. 219.

(*Garrulus glandarius*), ciocănitorea (*Dentrocopos major*), vrabia (*Passer domesticus*), pupăza (*Upupa epops*) etc. Fauna acvatică este reprezentată de boiștean (*Phoxinus phoxinus*), zglăvoacă (*Cotlus gabio*), scobar (*Chondostroma namo*), păstrăv (*Salmo truta*), clean (*Squalius cephalus*), lostrița (*Hucho hucho*) etc.

Solurile cuprind pe cele cenușii și cernoziomurile argiloiluviale, eubazice (grad de saturare în baze de 75-85%), slab acide, cu fertilitate medie și o reacție ușor acidă (pH=6,5-7%). În zonele de interfluvii cu altitudini de 400m; la peste 400 m găsim argiluvisolurile, soluri brune luvice și luvisoluri albice, cu o fertilitate mică, pH acid (4,5-5,5%), impermeabile și pseudoghizate iar în zonele mai înalte găsim cambisolurile reprezentate de solurile brune eumezobazice și soluri brune acide, neproductive. În apropierea izvoarelor sărate pot să apară soluri halomorfe⁷.

Limita dintre Holocen și Pleistocen ar trebui plasată la sfârșitul ultimei mari perioade glaciare, înaintea primei încălziri majore a climei (oscilația Erbiceni b sau episodul pinetelor). Sfârșitul Pleistocenului s-a caracterizat prin alternarea unor oscilații climatice care au fost succedate de scurte etape de răcire.

În Holocen, s-au succedat următoarele perioade climatice conform schemei Blytt-Sernander :

- Preborealul (8.200-6.700 î.H.), rece și uscat, fiind o etapă de trecere de tip arctic și subarctic;
- Borealul (6.700-5.500 î.H.), climă caldă și uscată, continentală;
- Atlantic (5.500-2.250 î. H.), climă caldă și umedă;
- Subboreal (2.250-700 î. H.), climă caldă și uscată, postglaciară;
- Subatlanticul (700-2.000 d. H.), climă umedă, ceva mai rece la început⁸.

Trebuie precizat că, chiar dacă existau forme de relief cu poziții de apărare mai bune, acestea nu au fost alese pentru amplasarea așezărilor, aceasta fiind condiționată de mai mulți factori precum:

- apropierea apei necesare omului și creșterii animalelor;
- condițiile de sol prielnice pentru cultivarea plantelor și creșterea animalelor;
- apropierea de surse de materii prime necesare realizării uneltelor sau construcțiilor;
- posibilitatea de legături și comunicare cu celelalte comunități umane;
- posibilități naturale de apărare sau realizare a sistemelor artificiale de apărare cu eforturi reduse, precum și locuri prielnice de refugiu.

Cercetările palinologice au arătat că în perioada anilor 7000-1000 î Hr. a fost o perioadă optimă climatic (climat temperat); perioada anilor 5000-3000/2800 î Hr. a cunoscut un climat mai cald și umed pentru ca între 3000/2800 și 1000 î Hr., climatul să fie cald și secetos. Analizele de polen de la Târpești, indică un proces de aridizare în perioada de trecere de la Precucuteni la Cucuteni, proces dovedit prin numărul mic de animale vâdate. Analiza polinică arată diferențieri în funcție de perioade, dacă polenul

---

⁷ R. Dimitriu, *op.cit.*, p. 286-287.

⁸ M. Cârțumaru, *Paleoetnobotanica, Studii în Preistoria și Protoistoria României*, Ed. Glasul Bucovinei, Iași, 1996, p. 18.

speciilor de pădure și cereale era egal procentual în Precucuteni, în Cucuteni, aceste valori scad, pentru ca în perioada de tranziție la epoca bronzului, să se producă a creștere a celui de pădure și o scădere a celui de cereale⁹.

Din punct de vedere al construcțiilor, în Neolitic și Eneolitic, s-a folosit lemnul și lutul, materiale care se găseau din abundență, și doar în puține situații s-au folosit și alte materiale precum piatra, stuful, trestia sau tuful vulcanic. Explicația pentru folosirea preponderentă a celor două materiale rezidă din faptul că acestea erau rezistente și ușor de prelucrat. Prelucrarea lemnului prin tăiere, cioplire și îmbinare, a fost nu doar un meșteșug ci și o artă, ilustrată prin tehnicile de prelucrare și de construcții, tehnice care pot fi determinate prin urmele lăsate pe resturile de lut carbonizat din așezările descoperite. Cunoștințele de construcție de transmiseau și de la o comunitate la alta, ceea ce dovedește relații pe spații destul de extinse. Șanțurile de delimitare sau de apărare dar și folosirea sistemului de apărare din șant-val sau șanț-val-palisade, precum la Târpești (Neamț) sau Târgu-Frumos (Iași), arată existența unei autorități care avea puterea de a realiza astfel de construcții, cu implicarea tuturor membrilor comunității¹⁰.

Aceste condiții erau îndeplinite în depresiunea Cracău-Bistrița. Se pot distinge mai multe tipuri de așezări în funcție de altitudinea reliefului: așezări pe forme de relief mai înalte, pe culmi subcarpatice sau prelungiri montane: Piatra Șoimului – Calu, Ghindăoani – Dealul Brașoveanu; așezări pe teren cu altitudini medii: Bodești – Frumușica, Târpești – Țolici, Costișa – Cetățuia; așezări pe forme de relief joase: Petricani – Râpa lui Bodai, Piatra Neamț – Văleni¹¹.

În zona Câmpiei Moldovei și în depresiunile subcarpatice, unde erau condiții prielnice cultivării plantelor, erau cele mai multe așezări preistorice, așa cum o atestă numeroasele descoperiri arheologice, aceste zone având un sol aluvionar sau molisol. Așezări mai puține sunt în zonele montane, în special pe văi, în timp ce în neolitic și enolitic se observă o predominare a așezărilor în zonele colinare și subcarpatice¹². Este perioada când omul începe să folosească resursele naturale, într-un mod am spune azi, inteligent, de adaptare la mediul înconjurător, și nu exclusiv și instinctiv ca până atunci.

Condițiile climatice care au pus amprenta și asupra resurselor alimentare au condus la adaptarea uneltelor din piatră, fiind folosite tot mai des piesele microlitice. Studii privind defrișarea pădurii și domesticirea animalelor au arătat o fază epipaleolitică la unele grupuri din perioada Atlanticului, dar și trecerea directă fără tranziție la neoliticul timpuriu, la alte grupuri de populație. Încălzirea climatului, diminuarea vântului mare, a dus la o fragmentare, la o regionalizare culturală,

---

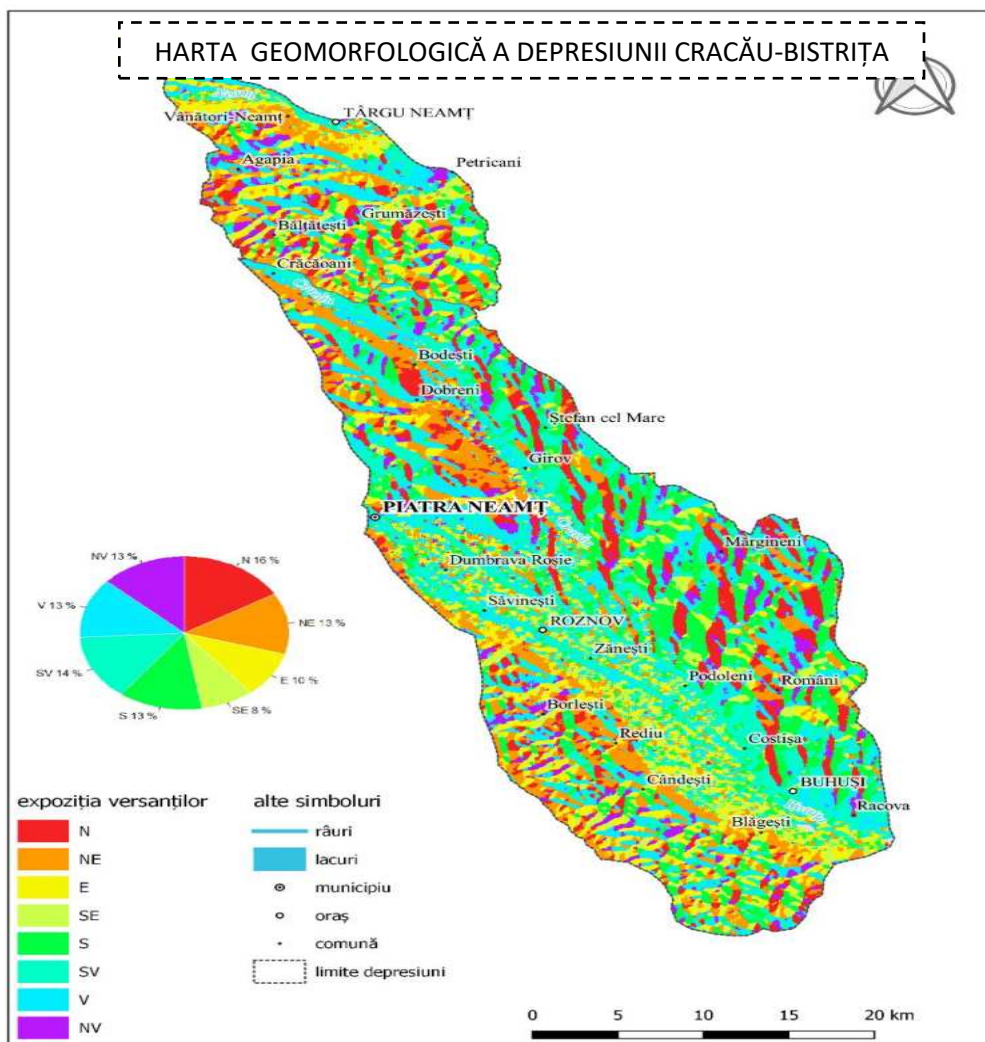
⁹ C. M. Mantu, *Cultura Cucuteni, evoluție, cronologie, legături*, Piatra Neamț, 1988, p. 54.

¹⁰ C. M. Lazarovici, Gh. Lazarovici, *op.cit.*, p. 335-336.

¹¹ Șt. Cucoș, *Faza Cucuteni B în zona subcarpatică a Moldovei*, Ed.Constantin Mătase, Piatra Neamț, 1999, p. 25-35.

¹² R. Brigard, O. Weller, *Neolithic and Chalcolithic settlement patterns in central Moldavia, Romania*, în *Documenta Praehistorica*, XL, 2013, p. 202.

caracterizate, în zonele depresionară Cracău-Bistrița, prin prezența unor grupuri regionale care ocupă teritorii bine delimitate.

Cultura Starčevo-Criș, a fost prima cultură neolitică cu ceramică, care s-a desfășurat în boreal, când zona de coline era acoperită cu stejăriș și aluniș, iar zonele mai înalte erau acoperite cu molid și pin. Primele face ale acestei culturi sunt caracterizate de așezări situate lângă cursuri de apă sau pe terase, materialul litic fiind reprezentat de topoare-calapod, trapezoidal, specializări meșteșugărești (șlefuitul pietrei, tors, țesut). În privința ceramicii, aceasta evoluează, acum apar vasele cu picior (cilindrice, treflet, polibobat), dar și străchini, vase de provizii.

Comunitățile se ocupau cu agricultura și creșterea animalelor, vânătoarea, pescuitul și culesul fiind secundare, sezoniere¹³. În privința așezărilor fortificate, nu a fost descoperită nici o așezare de acest fel. Uneltele sunt microlite: lamele, gratoare, vârfuri, trapeze, nuclee microlitice, „dinți” pentru seceri cu mâner din corn de animal.

Fusaiiolele de lut descoperite atestă practicarea torsului, acestea fiind sub formă de dublu trunchi de con sau patru brațe¹⁴. Procesul de sedentarizare este atestat de prezența săpăligilor din corn de cerb sau a secerilor cu dinți de silex. Purtătorii acestei culturi creșteau în principal bovine și ovicaprine iar în cultivării plantelor au fost descoperite urme și semințe de grâu din speciile: *Triticum monococcum*, *Triticum dicoccum*, *Triticum spelta*¹⁵.

Cultura ceramicii liniare este de origine sudic-europeană în care factorul central-european joacă un rol marcant. Prima fază a acestei culturii este datată în perioada când primele comunități se stabilesc la est de Carpați, asimilând sau alungând comunitățile culturii Starčevo-Criș din zonă, comunității care le-au transmis o serie de elemente, în special în cadrul ceramicii grosiere și a tipului de locuințe. Descoperirea unor fragmente de ceramică liniară în cadrul unor așezări Starčevo-Criș, ca de exemplu, la Grumăzești sau Vânători-Lunca, arată existența unei perioade de coabitare a celor două culturi. Climatul în care au trăit aceste comunități a fost aproximativ ca cel actual, iar peste 40% dintre așezările culturii ceramicii liniare au fost descoperite în același puncte unde mai înainte locuieră purtătorii culturii Starčevo-Criș, ceea ce explică modul de economie asemănător¹⁶.

Pe fondul culturii liniare, în Moldova și sud-estul Transilvaniei, apare ca urmare a unor puternice influențe, cultura Precucuteni, strămășul culturii Cucuteni¹⁷. Cultura Precucuteni este caracterizată printr-o creștere ușoară a numărului de așezări și printr-o intensificare a dinamicii teritoriale. Controlul teritorial este bine observat, gradul de vizibilitate crește până la 33 km², cu legături vizuale bune, de 3,6%¹⁸. Pentru început așezările sunt mici, având puține construcții, suprafața fiind sub 1 ha, însă descoperirile recente au arătat și așezări mai mari, de până la 10 ha, precum cea de la Târgu-Frumos. În unele dintre aceste așezări s-au identificat și construcții ce țineau de diferite activități (mori, silozuri, pavaje de piatră), șanțuri de delimitare și de fortificare cu val și palisade, sanctuare casnice și comunitare. În privința creșterii animalelor s-a observat predominarea bovinelor, ceea ce demonstrează că aveau condiții de climă

---

¹³ C. Berdiman, *Industria materiilor dure animale*, Ed. ProUniversitaria, 2012, p. 36-39.

¹⁴ D. Berciu, *Zorile Istoriei în Carpați și la Dunăre*, Ed. Științifică, București, 1966, p. 72-73.

¹⁵ M. Cârciu, *op.cit.*, p. 132-133.

¹⁶ N. Ursulescu, *Tipologia și evoluția pieselor de piatră șlefuită cu tăiș ale culturii Starčevo-Criș din Moldova* în N. Ursulescu, *Contribuții privind neoliticul și eneoliticul din regiunile est-carpătice ale României*, vol.I, Ed. Universității Al. I. Cuza, Iași, 2000, p. 252.

¹⁷ E. Condurache, V. Dumitrescu, M. Matei, *Harta arheologică a României*, Ed. Meridiane, București, 1972, p. 19.

¹⁸ R. Brigard, O. Weller, *op.cit.*, p. 203-204.

prielnică pentru hrana acestora, inclusiv pe perioada iernii. Cultivarea plantelor era una dintre ocupațiile de bază pe lângă creșterea animalelor.

În presiunea Cracău-Bistrița este atestată cultivarea orzului (*Hordeum vulgare*) și s-a relevat existența grâului din specia *Triticum dicoccum*, fiind identificate și unelte precum săpăligi din corn de animale dar și spații pentru depozitarea proviziilor¹⁹.

Cercetările palinologice au evidențiat că în perioada 7000-1000 î.H., a fost climat temperat, pe când în perioada anilor 5000-3000/2800 î.H. climatul a fost mai cald și umed, pentru ca între 3000/2800-1000 î.H. să fie cald și secetos. În urma analizei polenului din așezarea de la Târpești, a reieșit că perioada de trecere de la Precucuteni la Cucuteni a fost pe fondul unui climat arid, fapt dovedit și de numărul mic de animale vâdate. Dacă în timpul culturii Precucuteni polenul speciilor de pădure și cel provenit din zona cerealieră era egal procentual, în timpul culturii Cucuteni cele două valori scad, abia în timpul perioadei de tranziție la epoca bronzului se observă o creștere a procentului de polen de pădure și o scădere a celui de cereale. I. I. Cerniakov consideră că sistemul de agricultură mobilă, periodică practicat a determinat extinderea culturii Cucuteni, sfârșitul ei fiind legat de trecerea la un alt sistem de economie, bazat pe creșterea animalelor²⁰.

În anul 2003, a fost cercetată faunistic stațiunea arheologică de pe dealul Pometea, Târgu-Neamț, fiind analizate 143 de resturi umane și animale, dintre care 101 au fost identificate (47 de animale domestice, 44 oase de amfibieni și 10 resturi umane). Resturile de fragmente animaliere proveneau de la: bovine (*Bos taurus*), ovicaprine (*Ovis aries/Capra hircus*), porcul (*Sus scrofa domesticus*) și câinele (*Canis familiaris*). Fragmentele de amfibieni aparțineau broaștei roșii de pădure (*Rana dalmatina*), ca element intrusiv în sit, având obiceiul de a hiberna în găuri, iar resturile de homo sapiens aparțin epocii moderne²¹.

În privința arborilor fructiferi nu avem informații, iar din flora spontană sunt atestate: fructele de coarnă (*Cornus mas*), alun (*Corylus avellana*) și cireș sălbatec (*Cerasus avium*); purtătorii culturii Cucuteni A de la Poduri – Dealul Ghindaru cultivau perjul (*Prunus domesticus*), zmeură (*Rubus idaeus*). De asemenea este atestat arheobotanic utilizarea, la construcții a stufului (*Phragmites australis*) și a papurei (*Typha* sp.)²².

Sedentarizarea populației neolitice și eneolitice s-a reflectat și în modificarea producției litice sau ceramice, în intensificarea proceselor de specializare sau diversificare ca răspuns la cerințele biologice și sociale impuse de acest stil de viață. Creșterea demografică afectează *landscape archaeology* al neoliticului și eneoliticului,

¹⁹ M. Cârciușmaru, *op.cit.*, p. 136-137.

²⁰ C.M.Mantu, *Cultura Cucuteni, evoluție, cronologie, legături*, Piatra Neamț, 1988, p.54.

²¹ F.Oleaniuc, L.Bejenaru, *Resturile faunistice și umane descoperite în situl arheologic de la Târgu Neamț (județul Neamț)*, în *Arh.Mold.*, XXXIV, 2011, p.306-307.

²² F. Monah, D. Monah, *Stadiul cercetărilor arheobotanice pentru eneoliticul din Moldova de Vest*, în *MemAntiq*, XXI, 1997, p.307-308.

utilizarea resurselor și organizarea socială, pe gen sau vârstă ori între producători și consumatori.

Am relevat faptul că lumea omului preistoric neolitic și eneolitic era una mai complexă, cu puternice relații sociale, relații cu mediul înconjurător ce defineau existența și modul de a trăia a întregii populații din spațiul geografic delimitat de râurile Bistrița, Cracău, Neamț, Topolița. Fără îndoială că era un spațiu depresionar, la limita cu munții, prielnic creșterii animalelor, cu însemnate resurse litice sau de sare, cu lemn și pășuni colinare. Sedentarizarea populației neolitice și eneolitice s-a reflectat și în modificarea producției litice sau ceramice, în intensificarea proceselor de specializare sau diversificare ca răspuns la cerințele biologice și sociale impuse de acest stil de viață. Creșterea demografică afectează *landscape archaeology* al neoliticului și eneoliticului, utilizarea resurselor și organizarea social, pe gen sau vârstă ori între producători și consumatori.

Bibliografie selective

- Berciu D., *Zorile Istoriei în Carpați și la Dunăre*, Editura Științifică, București, 1966.
- Berdiman C., *Industria materiilor dure animale*, Editura ProUniversitaria, 2012.
- Bojoi I., Ichim I., *Județul Neamț*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1974.
- Brigard R., Weller O., *Neolithic and Chalcolithic settlement patterns in central Moldavia, Romania*, în „Documenta Praehistorica”, XL, 2013.
- Cârciumaru M., *Paleoetnobotanica, Studii în Preistoria și Protoistoria României*, Editura Glasul Bucovinei, Iași, 1996.
- Ciubotariu E., *Monumente istorice din județul Neamț, vol.1. Situri arheologice*, Editura Crigarux, Piatra-Neamț, 2005.
- Cojoc M.G., *Analiza regimului hidrologic al râului Bistrița în contextul amenajărilor hidrotehnice*, Editura Terra Nostra, Iași, 2016.
- Condurache E., Dumitrescu V., Matei M., *Harta arheologică a României*, Editura Meridiane, București, 1972.
- Cucoș Șt., *Faza Cucuteni B în zona subcarpatică a Moldovei*, Editura Constantin Mătase, Piatra Neamț, 1999.
- Mantu C.M., *Cultura Cucuteni, evoluție, cronologie, legături*, Piatra Neamț, 1988.
- Monah F., Monah D., *Stadiul cercetărilor arheobotanice pentru eneoliticul din Moldova de Vest*, în „MemAntiq”, XXI, 1997.
- Oleanic F., Bejenaru L., *Resturile faunistice și umane descoperite în situl arheologic de la Târgu Neamț (județul Neamț)*, în „Arh.Mold.”, XXXIV, 2011.
- Ursulescu N., *Tipologia și evoluția pieselor de piatră șlefuită cu tăiș ale culturii Starčevo-Criș din Moldova* în N. Ursulescu, Contribuții privind neoliticul și eneoliticul din regiunile est-carpaticale ale României, vol.I, Editura Universității Al.I. Cuza, Iași, 2000.